

NAŠ NAJHUJŠI PROBLEM

Zločin, ki se je pretekle dni zgodil v ulici Costalunga, kjer je, kot kaže, 19-letni fant z nožem ubil očeta, ki je pretepal ženo, je spet opozoril na dejstvo, da se v Trstu večina hudih zločinov dogodi v motnem okolju predmestij, kjer se mešata italijanski in slovenski element v narodnostno, socialno in kulturno nepregledno, nedoločno in sterilno človeško gmoto, ki je sredi med obema narodnostima, a vendar ne pripada nobeni in živi svoje lastno, za vplive, ki izhajajo iz zavestne pripadnosti k eni izmed obeh narodnih kultur, neodvisno in nepredirno življenje. Ne da bi nam bilo treba brskati po starih številkah dnevnikov, se lahko spomnimo cele vrste hudih zločinov, ki so se dogodili prav v tem okolju: iz njega je prišel morilec, ki je zadavil svojo sestrično, skoraj še otroka, ker se mu ni hotela vdati, in jo vrgel na smetišče ter še navalil kamenja nanjo; v istem okolju je pred nekaj leti oče — invalid ubil svojo lastno hčerko, da bi se maščeval nad ženo, ki mu je vzbujala najvrednostni kompleks; v istem okolju se je dogodil umor starega stojničarja knjigarnarja v starem tržaškem mestu — da navedemo samo nekaj zločinov zadnjega časa, ki so vzbudili zaradi svoje grozotnosti največ javne pozornosti. V vseh teh primerih sta bila bodisi morilec ali ubiti, ali oba slovenskega rodu, a odtrgana od slovenskega narodnega okolja. Edino, kar jim je ostalo od slovenstva, je bastardiziran dialekt in ime, ki še jasno kaže, ne glede na svojo tujo grafijo, svoj slovenski izvor, kakor v primeru Olge Gorjup.

**RAZNARODENA MASA — KOTIŠČE
ZLOČINOV**

Kdor redno prebira tržaške dnevnike, ve, da se v istem okolju dogodi tudi največ samomorov osamljenih starih ljudi, ki so svoj čas obrnili hrbet slovenski skupnosti, a niso našli vstopa v drugo, in tudi največ običajnih kriminalnih dejanj: tatvin, telesnih poškodb, razbojništva (primer Mesgetz!) in krvoskrunskih dejanj, ki sicer ostanejo največkrat prikrita policiji in sodniji, a se vseeno razvedo v okolici. Iz tega mešanega okolja, oziroma iz plasti, ki se je pod vplivom industrializacije in asimilacije, pa tudi zaradi brezbriznosti s slovenske strani po svoji zavesti že izločila iz slovenstva, ni pa se še asimilirala italijanstvu, razen v tem, da je sprejela za občevalni jezik, vsaj navzven, najprimitivnejši tržaški dialekt, se rekrutira tudi največ tržaških pijancev. Te vrste pijancev imamo priložnost srečavati zlasti ob sobotah zvečer, v poznih nočnih urah, ko kolovratijo po mestu in začno vpletati med svoje pijanske pesmi in kričanje slovenske odlomke, stavke in kletve. V pijanosti prodre v njihovo zamegljeno zavest podzavesten

spomin na njihovo mladost in na njihov slovenski izvor.

**BREZ NACIONALNE ZAVESTI
NI KULTURNE ZAVESTI**

V tem mešanem, brezobličnem okolju je tudi zelo veliko mladinskega kriminala, ker starši niso sposobni nuditi mladini prave etične in moralne vzgoje, katere sami niso uživali. In lahko se reče, da prav mladina iz tega okolja daje tudi največ žrtev pri cestnih nesrečah zaradi divjanja z motorji, ker tudi za odgovorno vožnjo v cestnem prometu je potrebna neka etična zavest, nek občutek odgovornosti do sebe in do drugih.

Nekdo nas je opozoril na to, da so tudi skoro vsi tržaški berači iz tega okolja. Prav tako se lahko reče, da prihaja od tam velik, morda največji del tržaških prostitutk.

Seveda nočemo reči, da so vsi ti ljudje vedno slovenskega izvora. V tej brezoblični tržaški predmestni plasti se mešajo nekdanji Slovenci, katerih družine so že od nekdanj doma v predmestjih, ki so se spremenila iz nekdanjih vasi v industrijske mestne četrti, in mnogi bivši Slovenci in Slovani, ki sta jih industrializacija in delo v pristanu pritegnila odkod s Krasa ali — v avstrijskem času — celo s Kranjskega in Štajerskega, s Češkega in Hrvaškega, z

mnogimi Istrani, zlasti s tistimi, ki so prišli po vojni kot begunci v Trst, pa niso našli poti v italijansko narodno skupnost, kateri niso nikoli pripadali, in so obviseli med dvema svetovoma, in z revnimi priseljenci z italijanskega juga ter s priseljenimi Furlani. Večina družin v tej plasti je mešanih. Taka je bila tudi družina v ulici Costalunga, in značilno je, da sta bila tako mož kot žena že znana policiji: on zaradi tatvine, ona zaradi detomora, ker je medtem, ko je bil mož v zaporu, zanosila in »zaradi časti« otroka umorila. Sin je le žrtev okolja, v katerem je rasel.

Nič čudno ni, da ima ravno v tej plasti italijanska KP največ volivcev. Ljudje te plasti so izgubili svojo nacionalno zavest, nacionalne in kulturne vrednote so jim postale tuje: ne vedo več, kdo je bil Prešeren, a prav tako tuj jim je ostal Dante. Ne znajo se izražati ne v pravilni slovenščini in ne v pravilni italijanščini ter ne berejo ne slovenskega in ne italijanskega tiska.

KOMUNIZEM SE HRANI IZ TE GMOTE

Značilna za minimalne kulturne potrebe te plasti je revščina tistega slovensko pisane komunističnega lističa, ki jim je namenjen, in še tisti ostane največkrat najbrž neprebran. Duševna hrana teh ljudi so

(Nadaljevanje na 2. strani)

Proti krivičnemu razlaščenju kmečke zemlje

Deželna zbornica je v sredo nadaljevala splošno razpravo o zakonskem osnutku, ki vsebuje določila o izgradnji infrastrukture za industrijska področja, in ga z večino glasov tudi odobrila. Vzdrževali pa so se socialisti in svetovavec Slovenske skupnosti, medtem ko so se proti temu zakonu izrekli komunisti s psiupovcem. Med glasovanjem niso bili navzoči v dvorani liberalci.

Kot prvi govornik v splošni razpravi je nastopil predstavnik Slovenske skupnosti dr. Škerk, ki je poudaril, da so razna industrijska področja, ki so nastala po vojni, sicer dala na splošno dobre rezultate, vendar pa je treba tudi reči, da ti rezultati včasih zaradi gospodarskih, upravnih ali pravnih razlogov niso zadostili pričakovanjem. Kot primer je orisal tržaško industrijsko področje. Priznal je sicer, da je omogočilo ustanovitev 120 tovarn, v katerih je zaposlenih 5.500 uslužbencev, ki bi sicer ne našli zaposlitve v Trstu, vendar pa je obsodil postopek, ki ga uporablja tržaško industrijsko področje pri nakupovanju ali razlaščenju zemljišč, ter grajal potratno denarja in upravni nered, ki vlada v omenjeni ustanovi. Četudi je namen tu-

kajšnjega industrijskega področja ustanavljanje industrijskih podjetij, je pogosto opravljalo posle, ki se ne skladajo z njegovim statutom in ki bi bili bolj v skladu s prekupčevanjem kake agencije za nepremičnine. Razlaščalo je zemljišča in jih nato prodajalo po zelo visoki ceni bodisi za arondacijo malih kmečkih posestev bodisi za gradnjo hiš in vil. Tržaški industrijski pristan je kupoval in razlaščal zemljišča brez potrebe in brez predhodnih industrijskih načrtov, kakor predpisuje zakon. Tako so ta zemljišča ostala mnogo let neizkoriščena.

Predstavnik Slovenske skupnosti je kot primer navedel tržaško električno družbo SET, ki je pred leti zaprosila za določeno površino zemljišča, nato za drugi kos zemljišča in nato še za tretje zemljišče, ne da bi predložila načrt. Tržaško industrijsko področje je razlastilo vsa ta zemljišča, ki so ostala neizkoriščena ali pa so jih kasneje vrnilo pravim lastnikom. Vse te operacije so bile vezane z nepotrebnimi stroški in potratno denarja.

Menim, da se je to dogajalo, ker varuška oblast, ki mora po zakonu odobriti

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

• NEDELJA, 25. julija 1965, ob: 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Prenos sv. maše iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Poslušali boste... Od nedelje do nedelje na našem valu; 11.15 Oddaja za najmlajše: »Koča strica Toma«. Napisala Elizabeth Beecher-Stowe, dramaturginja Rita Mann, prevedla Desa Kraševc. Tretji del; 12.00 Nabožne pesmi; 12.15 Vera in naš čas; 14.30 Sedem dni v svetu; 15.30 »Sreča v zakotju«. Veselougrava v dveh dejanjih, napisal Johann Nestroy, prevedel Mirko Javornik. Igra RO, režira Stana Kopitar; 17.30 Popoldanski ples; 20.30 Iz slovenske folkloze: Lelja Rehar: »Nuono, puovejte n'm anuo praucuo«; 21.00 Izbrani odlomki iz oper skladateljev naše dežele.

• PONEDELJEK, 26. julija 1965, ob: 11.45 Italijanski akvarel; 12.15 Lelja Rehar: »Nuono, puovejte n'm anuo praucuo«; 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.50 Slovenski solisti; 19.15 Kulturni zakladi naše dežele: Giovanni Comelli: »Knjižnice«; 21.00 Jakob Gotovac: »Ero z onega sveta«, komična opera v treh dejanjih.

• TOREK, 27. julija 1965, ob: 11.45 Veseli motivi; 12.15 Naš vrt; 18.30 Skladatelj naše dežele: Pavle Merku: Lirični koncert za klarinet in orkester op. 28. Orkester gledališča »La Fenice« v Benetkah vodi Renzo Tozzi. Solist: Giorgio Brezigar; 19.00 Baročna glasba; 19.15 Današnje otroške igre, razvedrila in zabave naših otrok; 21.30 Humoreske preteklega stoletja: Guy de Maupassant: »Dežnik«.

• SREDA, 28. julija 1965, ob: 11.45 Ansambla Gaio Padano in Wolmer; 12.00 Alessandro Manzoni: Zaročenca: (8) »Renzova pot na Bergamaško«. Izvajajo dijaki slovenskih višjih srednjih šol v Trstu; 18.00 Ne vse, toda o vsem; 19.15 Duhovna dediščina papeža Janeza XXIII.: Maksimiljan Jezernik: »Janez XXIII., papež ubogih in osirotelih ter enciklika »Mati in Učenica«; 21.00 Simfonični koncert. V odmoru (približno ob 21.35) Obletnica meseca: Pavle Merku: »Pietro Mascagni ob 20. letnici smrti«.

• CERTEK, 29. julija 1965, ob: 11.45 Italijanski pevci in ansambli; 12.15 Spoznavajmo Italijo; 18.30 Giovanni Batista Pergolesi: Služabnica gospodarica, komična opera; 19.15 Radijska univerza: Guido Fassò: Naravno pravo: »Država po naravnem pravu«; 21.00 »Črni tulipan«. Napisal Alexandre Dumas-sin, prevedel Silvester Škerk, za radio dramaturg Joško Lukeš. Igra RO, režira Jože Peterlin; 23.00 S XVII. festivala sodobne glasbe v Benetkah.

• PETEK, 30. julija 1965, ob: 11.45 Revija solistov; 12.15 Zenski tednik, pripravila Jadviha Komac; 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Moderna simfonična glasba; 19.15 »Od Julijcev do Jadrana«: Pravljice, pripovedke in legende. Napisal Rado Bednarik; 20.35 Gospodarstvo in delo. Urednik: Egidij Vršaj; 21.00 Koncert operne glasbe; 22.00 Zgodovina evropskih ustav: Carlo Ghisalberti: »Ustavna misel v antičnem svetu«.

• SOBOTA, 31. julija 1965, ob: 11.45 Pihalne godbe; 12.15 Največ, najvišje, najdlje - mozaik prvenstev in rekordov. Pripravil Dušan Pertot; 15.00 »Volan«. Oddaja za avtomobiliste; 16.00 Zgodbe prve svetovne vojne: Carlo Emilio Gadda: »Calvijeva podoba«; 17.00 Pevski zbori Furlanije - Julijske krajine; 18.30 Boris Papandopolu: Sinfonietta za godala op. 79. Izvaja orkester gledališča »La Fenice« v Benetkah; 19.15 Poletna srečanja - pripravlja Saša Martelanc; 20.35 Teden v Italiji; 21.00 Alessandro Manzoni: Zaročenca: (9) »Don Rodrigo doseže predstavitev očeta Cristofora«; 21.45 Vabilo na ples.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 25. julija, nedelja: Jakob, Radoslav
- 26. julija, ponedeljek: Ana, Nuša
- 27. julija, torek: Natalija, Dušan
- 28. julija, sredo: Zmago, Viktor
- 29. julija, četrtek: Marta, Marina
- 30. julija, petek: Krilan, Julita
- 31. julija, sobota: Ignac, Ognjeslav

Izdajatelj: »Novi list« d. z o. z. • Glavni urednik: Engelbert Besednjak • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna »Graphis« — Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — telefon 29-477

Naš najhujši problem

(Nadaljevanje s 1. strani)

kvečjemu kaki »stripi«. V komunistični partiji se znajdejo nekako spontano, po sili težnosti, ker jim je vse ostalo tuje. Čutijo le neko podzavestno jezo na ves svet zaradi svojega socialno degradiranega položaja, ki ni vedno identičen z revščino, ker mnogi tudi dobro zaslužijo, in ta svoj latentni bes na oblast, na državo, na Cerkev, na ustaljeni red, kateremu pripisujejo krivdo za svoje stanje, lahko sprostijo — razen v pijanosti — samo v komunistični partiji, ki jim nudi komodno zavest, da so vsega krivi drugi. Ker nimajo več nacionalnih idealov in zavestno ne pripadajo več nobeni narodnosti, so izgubili tudi stik z živo kulturo, ki je vedno nacionalna, s tem pa tudi z etiko, ki je zapopadena v zakladih nacionalne tradicije in književnosti. In iz istega razloga so izgubili tudi stik s Cerkvijo in njenim moralnim naukom.

Ko hodi človek po tržaških predmestjih, n. pr. po Istrski ulici, po Kolonkovcu in drugod in gleda sredi novih stanovanjskih kasarn in tovarn stare, dozdevno tako idilične pritlične hišice z brajdami in vrtički, ostanke nekdanjih naših vasi, niti ne slutiti, koliko moralne revščine in stiske se skriva v njih. V eni takih hišic se je dogdil umor v ulici Costalunga.

Vprašanje je, kaj lahko s slovenske strani še storimo, da moralno dvignemo te ljudi in jih ponovno vključimo v slovensko narodno in demokratično - politično občestvo ter jim vrnemo etične in nacionalne ideale, ki bodo dali smisel njihovem življenju ter ga dvignili nad nemoralno džunglo, v kateri se izgubljuje. Bojimo se, da se ne da več mnogo storiti, ker je bilo že preveč zamujemo. Rešiti bi se dale še posamezne družine, medtem ko je celotna plast te človeške gmote obsojena na to, da bo le počasi, morda v desetletjih, s splošnim gospodarskim in kulturnim in s tem tudi etičnim razvojem dosegla neko višjo raven in se rešila svoje moralne stiske. To pa nas Slovence ne odvezuje dolžnosti, da storimo, kar le moremo, da prispevamo k tej moralni reševalni akciji, ne le kot posamezniki, ampak tudi kot celota, zlasti preko Slovenske skupnosti in preko vseh naših prosvetnih in drugih organizacij.

KAJ JE STORITI?

Mnogi teh ljudi še niso dostopni za italijanske poskuse, da bi jih zajeli in jih vključili v italijansko nacionalno skupnost. Stojijo ji nasproti še v zagrizenem, čeprav nezavednem odporu in se zato odločajo za komunizem. Slovenci bi morali storiti, kar moremo, da jih pritegnemo nazaj v našo narodno skupnost. Tudi slovenski duhovniki imajo pri tem svojo veliko nalogo. Moralni bi pokazali v tem pogledu še več pobude in ljubezni do takih izgubljenih ovc, kot jo kažejo, nikakor pa ne obupati nad njimi ali si umiti roke. To je tudi stvar pastoralne metode, o kateri razpravljati ni naš namen. Vendar nujno opozarjamo naše duhovnike na ta problem.

Predvsem pa se moramo kot posamezniki in kot celota, kot organizirana slovenska manjšinska skupnost truditi, da čimprej in čim uspešneje zajezimo drsenje nadaljnjih slovenskih ljudi in celih vasi v to brezoblično človeško gmoto na Tržaškem. Ni malo naših vasi, ki so danes v

takem drsenju navzdol, ki se dan za dnem, počasi, a vedno hitreje trgajo iz slovenstva in izpod vpliva religiozne morale ter se izgubljujejo v nacionalni in verski indiferentnosti ter krepijo vrste Italijanske komunistične partije. V tej nevarnosti je danes ne le ožji pas dozday slovenskih vasi okrog Trsta in Milj, ampak skoraj že vse slovenske vasi na Tržaškem.

To je naš najhujši nacionalni problem na Tržaškem.

Proti razlaščenju zemlje

(Nadaljevanje s 1. strani)

ukrepe industrijskega pristana, ni dejansko izvajala svojega nadzorstva — je podaril predstavnik Slovenske skupnosti. Zaradi tega sodim, da je nujno potreben deželni poseg, ki naj zagotovi, da bodo prispevki, ki jih predvideva zakonski osnutek, uporabljeni v skladu s statutom industrijskega področja. Menim tudi — je zaključil dr. Škerk — da bo treba enotno urediti postopek razlaščenja, ki vladajo med različnimi takimi ustanovami pri nas in drugod. Postopek, ki ga uporablja tržaški industrijski pristan, se preveč razlikuje od postopka, ki ga uporabljata industrijski področji v Trziču in v Aussi-Cornu. Deželna uprava Tridentinskega Južnega Tirola je izdala lasten zakon o razlaščenju. Tega bi si morala vzeti za vzgled tudi deželna uprava Furlanije-Julijske krajine.

Ravnanje tržaškega industrijskega področja pomeni tudi kršitev 3. člena deželne statuta, ker so lastniki zemljišč v veliki večini slovenske narodnosti.

Dr. Škerk je v svoji resoluciji zahteval, naj se zaradi stalnih sporov zaradi cene razlaščenih zemljišč ustanovi posebna komisija, ki bo izražala svoja mnenja glede prispevkov in v katero naj se imenujeta po dva zastopnika deželnega odbora razlaščenecv in področja.

Predsednik deželne vlade Berzanti je izjavil, da delno sprejema resolucijo, ki jo je predložil dr. Škerk.

PREOSNOVA V TRŽASKI OBCINI

Danes zvečer (22. julija) se sestane na redni seji tržaški občinski svet. Na dnevnem redu je razprava o odstopu dveh občinskih odbornikov, na katerih mesta bo svet izvolil dva predstavnika It. socialistične stranke — svetovavca Mocchija in Hreščaka. S tem bo socialistična stranka, ki je doslej nudila sredinsko-levi večini v občinskem svetu le zunanjo podporo, neposredno stopila v vladno večino in zavzela dve odgovorni mesti.

Proti izvolitvi Dušana Hreščaka, enega izmed dolgoletnih urednikov Primorskega dnevnika, v tržaški občinski odbor je dvignila vsa tržaška nacionalistična in fašistična desnica velik hrup in sprožila veliko gonjo, tudi z običajnimi protislovenskimi izbruhi. Tarča glavnih napadov je vodstvo tržaške Kršč. demokracije, zlasti njen tajnik dr. Botteri.

Kljub raznim pritiskom je vodstvo KD sklenilo podpreti preosnovo tržaškega občinskega odbora, in sicer v skladu s sporazumom in sprejetimi obveznostmi s socialistično stranko.

SLOVENSKI PREDSTAVNIKI V VAŽNIH KOMISIJAH

Na seji pokrajinskega sveta, ki je bila pretekli torek, so razni svetovalci obrazložili svoje mnenje o predloženem proračunu za leto 1965. Tako komunist Colli, kot liberalec Hruby sta seveda negativno ocenila predloženi proračun, medtem ko je krščanski demokrat Foschi poudaril važnost postavk glede šolstva in socialne pomoči.

V nadaljevanju se je pokrajinski svet izvolil svojega predstavnika v komisijo za gorsko gospodarstvo. Na predlog svetovalca Slovenske skupnosti Rudolfa je bil imenovan nabrežinski župan, g. Drago Legiša. Kot smo že poročali, sta bila kot predstavnika pokrajine izvoljena v komisijo za javna stanovanja dr. Egon Floridan, v komisijo za živinorejo pa g. Alojz Križmančič.

KITAJSKA MODROST

V prejšnjem stoletju je vladal na Kitajskem cesar, ki je zahteval od svojih svetovavcev, da rečejo črnemu belo in obratno, kakor je pač sam želel.

Nekoč je sklical posvet, Čung tang, zaradi upornikov na jugu. Cesar je zahteval, da se vsem porežejo glave. Stirje mandžarski svetovavci so padli na kolena in vzkliknili: »Ča, ča, ču dze ti fen fu,« kar pomeni: »Da, da, to je gospodarjevo povelje.« Nato je cesar vprašal za mnenje štiri kitajske višje svetovavce. Tudi ti so padli na kolena in so izrekli: »Če, če, če koang čang tin ngen« ali »Da, da, da to je cesarjeva dobrota.« S tem je bil posvet končan.

To se je zgodilo na Kitajskem. Podobne kimavske seje so se razširile še drugod in tudi med Slovence.

More Kitajska tvegati vojno?

Pri Združenih narodih bo od 22. do 26. julija zasedanje, na katerem bodo razpravljali o gospodarskih in socialnih podporah jugovzhodni Aziji za odpravo kriz, kakršna je na primer zdaj v Vietnamu.

Na zasedanju bodo sodelovali zastopniki takoimenovanega odbora devetih, to je Indije, Ceylona, Irana, Japonske, Malajske zveze, Pakistana, Filipinov, Južnega Vietnama in Tajske. Ameriški predsednik Johnson je 7. aprila ponudil milijardo dolarjev za gospodarski razvoj jugovzhodne Azije. Združene države so pripravljene prispevati 200 milijonov za ustanovitev Azijske banke za razvoj ter sto milijonov za ustanovitev posebnega sklada za financiranje investicij.

Kitajski komunisti bolj obljublajo kot dajejo podpore zaostalim deželam, ker imajo sami dovolj gospodarskih težav. Lani so na primer kitajske podpore znašale okrog 160 milijard lir, medtem ko so ameriške podpore zadnja leta dosegale do pet milijard dolarjev ali tri tisoč milijard lir na leto. Kitajska zunanja trgovina — poroča list »Die Welt« — je lani znašala 12 milijard mark, medtem ko so izmenjave na primer Hongkonga presegle 20 milijard mark.

Združene države proizvajajo letno nad sto milijonov ton jekla, medtem ko so ga Kitajci leta 1964 izdelali komaj devet milijonov, to je manj kot Italija. Kitajci imajo sicer pod orožjem dva milijona in pol vojakov, a so ti oboroženi večinoma s starim orožjem iz druge svetovne vojne. Za nagle vojaške premike primanjkuje

železnic, cest in tovornjakov. Civilnih in vojaških tovornjakov ima Kitajska komaj 200 tisoč, medtem ko jih ima Japonska skoraj štiri milijone in Združene države 14 milijonov.

Kljub ogromnemu prebivalstvu znaša narodni dohodek Kitajske samo 50 milijard dolarjev, a Japonske 150 milijard ter Združenih držav 622 milijard.

Spričo tega je razumljivo, da Kitajska ne more tvegati z direktno intervencijo v južnem Vietnamu odprte vojne z Združenimi državami, ali da bo vsaj zadevo dvakrat premislila, preden bo to storila.

TUNEL POD MONT BLANCOM

Predsednika Saragat in De Gaulle sta 16. t. m. uradno odprla novi predor pod Mont Blancom; za normalni cestni promet pa so ga odprli v ponedeljek zjutraj.

Ta nova prometna zveza ni važna samo za turizem, marveč tudi za trgovino in industrijo. Računajo, da bo šlo letno skozi predor nad 400.000 osebnih in tovornih avtomobilov ali okrog 1.500 na dan. Pot iz velikih italijanskih mest v Pariz in severovzhodno Francijo se bo skrajšala za 200 do 300 kilometrov, enako tudi zveze z Belgijo, Nizozemsko, Luksemburgom, Zahodno Nemčijo in Veliko Britanijo. Nove možnosti se odpirajo tudi za pristaniški promet Genove in Savone.

Ob začetku gradnje so predvidevali stroške 13 in pol milijard lir, a so se do konca dvignili na 20 milijard lir. Stroške bodo amortizirali v 70 letih.

KDO SEM?

EDVARD KOCBEK

Iz moje celotne človeške prizadetosti izhaja, da sem v kritičnem razmerju do tako nastajajoče družbe. To kritično razmerje pa ni površno in zgolj politično interesno, temveč hranjeno iz neomajne vere v prihodnost socializma. Vsa moja spoznanja se v glavnem nanašajo na družbo, ki se je uveljavila kot totalni sistem samih odvisnosti, nevarnih za človeka. To nevarnost sem ugotovil v že omejeni lanski izjavi in dejal med drugim: »Posameznik je ujet v mrežo nešteti operacij, ki človeka le relativizirajo, ne dajejo pa mu občutka, da je spontano, iniciativno in stvariteljsko središče življenja.« Tako je že veliko ljudi spremenila (družba) v civilizacijske vegetirance, ki postajajo pasiven produkt razvojnih zakonov, ki edinstvenost svojega življenja izčrpajo zgolj z idejno disciplino in brošurskim znanjem, ki vedno bolj težijo po zabavi in standardnih dobrinah, ki vedno bolj postajajo vodena bitja, predmet med predmeti, za ekonomiste in tehokrate pa še manj od stvari.«

Središčno vprašanje mladega Marxa je bilo: Zakaj nismo pristni ljudje? Čemu nimamo avtentične biti? Zakaj nismo totalni ljudje, ki bi uresničevali svoje lastno življenje, svoja upanja in svojo prihodnost? Kako to, da smo tuji samemu sebi, svojemu delu in bližnjiku? To Marxovo vprašanje se je danes z vso silo ponovno odprlo v današnji produkcijski in konzumni družbi socializma. Na to vprašanje bomo mogli odgovoriti, če se bomo ovedli, da socializem ne nastaja

avtomatično iz snovnih procesov in iz konstruktivistične sile po poenotevanju, temveč se poraja tudi iz pričevanja duha in iz spontanega združevanja delov v celoto. Brez množstva ni resnice, le sami sebi zadoščujoča bit, zato je pluralizem več od organizacijske sile po totalnosti, zato je bližnjik najvarnejše izhodišče človekovega napredovanja, kajti socializem je predvsem komunikativnost, dialog, povezujoča se človeškost. Delo samo tako dolgo ne bo osvobajalo, dokler ne bo upoštevalo in vključevalo vse človekove metafizične drame. Človekova bit je so-bit, človeškost nastaja iz ustvarjalnih procesov in njihove poveztivosti, ne pa samo iz delovne suverenosti nad snovjo in hladnega računa političnih in tehničnih profesionalcev. Gospodarsko življenje je le elementarni del našega življenja, celost življenja se zaokrožuje s suvereno darežljivostjo do vsega razvijajočega se, predvsem do bližnjika, zato je človek resnično le to, kar so njegovi svobodno in zaupljivo ustvarjeni medčloveški odnosi. S tem se odkrivajo danes izredne stvariteljske dimenzije socializma, človekova bit se odpira nezadržnemu razvoju v absolutno prihodnost, graditev socializma bo le tako postala odgovorna in osebna zadeva vseh njegovih raznobitnih ter po spoznanjih in izkustvih razlikujočih se občanov.

Pri tem bo tehnična in idejna volja marksističnega socializma morala dobiti krepkejšo in zaupljivejšo razmerje do naroda in narodnosti. Dezalienacijski procesi so nujno

povezani z udomačevanjem človeka, z njegovim zakoreninjanjem in urejanjem v prostorih naravnega, prvinskega sporazumevanja, v izraznih in kulturnih domačijah, kakor jih pomenijo narodi. Proletarski socializem je univerzalnega značaja, hkrati pa ostaja tako dolgo partikularnega, to se pravi narodnega značaja, dokler ne bo dokončno razodel svoje splošno človeške narave. Izkustvo raznih socializmov dokazuje, da bo ta faza trajala zelo dolgo, zato postaja problematika naroda in narodnosti vedno bolj pomembna.

Slovinci smo se zadnjih dvajset let dokopali do spoznanja, da je pravilno pojmovanje naroda ena izmed bistvenih dimenzij socialističnega počlovečevanja in da je pravilno pojmovanje naroda tisto, ki vidi v njem izhodišče za komunikacijo s svetom. Danes vemo bolj kot kdaj koli prej, da je narodnost bistvena konstitutivna prvina človekove osebnosti in da pomeni v določenem smislu temelj njene eksistence. Če hočemo torej v socializmu utemeljiti človekovo osebnost v vsej njeni celotnosti, moramo najprej priznati narod v vsem njegovem obsegu, naravnem in kulturnem. Ta resnica je pomembna posebno za nas Slovence, ki smo osebno, kot nosilci tragične zgodovine in kot udeleženci razklane evropske civilizacije, v zelo zapletenem, celo kritičnem položaju. Ker je nastajanje socializma kot svetovnega pojava mnogo bolj zavarovano od obstoja malega slovenskega naroda, bodo moje besede o slovenstvu bolj zaskrbljene, strastnejše in trše, hkrati pa polnejše ljubezni do življenja in do zemlje. (Dalje)

S Tržaškega

SE O MILJSKEM SPOMENIKU

Na seji deželne zbornice v torek je bila na sporedu tudi interpelacija, ki jo je vložil svetovalec Slovenske skupnosti dr. Škerk glede odkritja spomenika padlim v osvobodilnem boju v Miljah. Ko je predstavnik Slovenske skupnosti razložil svojo interpelacijo, je poudaril, da se zadeva spomenika z dvojezičnim napisom ne tiče samo Milj, temveč vse slovenske manjšine ter vseh demokratov in antifašistov, ki se zavzemajo za dokončno odpravo pretiranega nacionalizma, ki je povzročil že toliko gorja. Med tu živečima narodoma bi morali vzbuditi zaupanje in sodelovanje. Takšni ukrepi, kakor je tisti, ki so ga sprejeli glede miljskega spomenika, pa nas bodo pripeljali nazaj v dobo ozkosrčnega nacionalizma in fašizma. Jasno je torej, da bi bil poseg deželne uprave zelo na mestu, ker bi pomiril razburjenje in povrnil zaupanje.

»Kar se tiče pravne plasti vprašanja« -- je nadaljeval predstavnik Slovenske skupnosti -- »obžalujem, da se je oblast poslužila zakona, ki je bil izdan v fašistični dobi.«

»Vsa slovenska manjšina« -- je nadaljeval slovenski predstavnik -- »neglede na ideološke razlike smatra omenjeni ukrep za hudo žalitev, ter za dokaz, da smo še zelo daleč od enakopravnosti, ki jo zagotavljajo ustava in drugi zakoni. Kaj so hoteli doseči s tem ukrepom?« je vprašal dr. Škerk. »Ali so hoteli prikriti dejstvo, da živi tu poleg italijanske večine, tudi slovenska manjšina? Od 300 mrtvih, katerim je posvečen miljski spomenik, je bilo 180 Slovencev. Storili bi jim vnebovpijočo krivico, če bi se jih ne spomnili v njihovem jeziku, za katerega so se poleg drugih vrednot borili in tudi padli.«

Ob koncu je predstavnik Slovenske skupnosti pozval oblast in ustanove, naj preklicajo svoje pridržke ter sprejmejo sklep, s katerim bodo počastile padle v osvobodilnem gibanju.

O isti zadevi je vložil interpelacijo komunist Pacco ter je naslovil vprašanje socialist Pittoni. Liberallec Morpurgo in misovec Morelli sta vložila vprašanja, v katerih se izrekata proti spomeniku z dvojezičnim napisom.

Vsem svetovalcem je odgovoril predsednik deželne vlade Berzanti, ki je pojasnil, da je posredoval pri predsedništvu vlade, da bi pospešili rešitev vprašanja dvojezičnega napisa, čeprav to ne spada v pristojnost deželne uprave. Notranji in prosvetni minister sta izjavila, da nista pristojna za izdajo dovoljenja, zato so zadevo izročili predsedništvu vlade. Slednje je ugotovilo, da so zadevni zakoni pomanjkljivi, ter je zaprosilo za mnenje državni svet. Zdaj je treba čakati -- je zaključil Berzanti -- na razsodbo državnega sveta.

Nabrežina:

SESTANEK SLOVENSKE SKUPNOSTI

V soboto, 17. t. m., je bil v Nabrežini sestanek članov Slovenske skupnosti iz devinsko-nabrežinske občine. O splošnem političnem položaju na Tržaškem je obširno poročal deželni poslanec Škerk, o uprav-

nem življenju v občini pa sta poročala župan Legiša in obč. svetovalec Floridan. Sledila je živahna razprava, med katero so se mnogi udeleženci dotaknili zlasti upravnih vprašanj v občini.

Poslanec Škerk in svetovalec Floridan sta obrazložila stališče Slov. skupnosti do vprašanj, ki nastajajo v zvezi z bližnjo gradnjo naftovoda Trst - Bavarska, in pojasnila vzroke, zaradi katerih je prišlo do ustanovitve »Odbora za pomoč razlaščenecem in oškodovancem.«

Udeleženci sestanka so z zadovoljstvom vzeli na znanje poročila o delovanju svoje politične organizacije in o delovanju svojih predstavnikov v deželni upravi in drugih krajevnih upravah.

Na sestanku so tudi izrazili svojo solidarnost občinskemu odborniku Josipu Terčonu, ki je pred približno mesecem dni zbolel, in mu zaželeli, da bi čimprej okreval.

SLOVENSKA SKUPNOST ZA RAZLAŠČENCE

Deželni odbornik za industrijo in trgovino Marpillero je v torek sprejel odposlanstvo razlaščenec zemljišč za gradnjo naftovoda Trst-Bavarska iz dolinske občine.

Odposlanstvo, ki sta ga vodila predsednik Odbora za pomoč razlaščenecem dr. Tul in deželni svetovalec dr. Škerk, je deželnemu odborniku obrazložilo zahteve prizadetih in mu v tej zvezi izročilo posebno spomenico.

Spomenica med drugim zahteva: a) določitev pravične cene za razlaščena zemljišča in izplačilo odškodnine, preden se začne formalni postopek za razlastitev. Pri pogajanjih za določitev cen in odškodnine naj sodelujejo prizadeta industrijska podjetja in predstavniki prizadetih lastnikov zemljišč; b) za zemljišča, koder pojdejo naftovodne cevi in na katera bodo vknjižili služnostno pravico, naj se sklene sporazum o odškodnini in naj se ta odškodnina izplača, preden se začne dela. To velja za zemljišča, ki se nahajajo v dolinski, tržaški, repentaborski, zgoniški, devinsko-nabrežinski in doberdobski občini; c) Tržaška industrijska pristaniška ustanova naj se omeji na dejavnost, ki jo določa njen statut.

Marpillero je zagotovil odposlanstvu, da se bo za zadevo zanimal in posredoval pri pristojnih ustanovah, da bo prišlo do določitve pravičnih cen za razlaščena zemljišča že v predhodnem obdobju. Kasneje je deželni odbornik sporočil predstavniku odbora za pomoč razlaščenecem, da bo predsednik industrijskega področja inž. Visintin sklical v petek sestanek na katerem bodo proučili predložene zahteve. **Pristavil je tudi, da ne bodo za zdaj dostavili razlastitvenih odlokov.**

SESTANKI ODBORA ZA POMOČ

Predstavniki »Odbora za pomoč razlaščenecem in oškodovancem« so te dni imeli vrsto sestankov po glavnih vaseh, koder pojde naftovod. Prizadetim lastnikom zemljišč so pojasnili, kako si odbor zamišlja učinkovito obrambo njihovih koristi. Obrazložili so tudi vsa dosedanja odborova prizadevanja pri pristojnih oblastvih, zla-

sti pri deželnem odborniku za industrijo.

Predstavniki odbora so doslej imeli sestanke v Zgoniku, na Repentabru, v Dolini, Nabrežini, Cerovljah in Slivnem. Ta teden so predvideni sestanki še v Medji vasi in Praprotnu. Vsi sestanki so bili dobro obiskani in udeleženci so iz svoje srede imenovali nekaj oseb, ki bodo v stalnem stiku z osrednjim odborom v Trstu.

Uradi Odbora so odprti vsak delavnik od 11. ure do 12.30, in sicer v ul. Machiavelli 22/II v Trstu.

Beneška Slovenija

Zabnice:

ROMARSKA POT NA SV. VIŠARJAH

Božja pot na Svetih Višarjah je že v polni sezoni. V resnici smemo uporabiti ta turistični izraz, ker so postale Višarje, z novimi hoteli in žičnico, poleg romarske tudi privlačna izletniška točka.

Doslej se je povzpelo na goro dosti nenških romarjev. Nekoliko nerodno je zanje, da nimajo na razpolago nemščine dovolj večjih spovednikov. Svetišče oskrbujejo po večini italijanski duhovniki. Menjuje se od časa do časa tudi po eden slovenski. Doslej je bil gori č. g. Jože Jurak, katerega je zdaj zamenjal msgr. Škerl iz Trsta. Slovenske romarske skupine bodo začele prihajati zlasti proti koncu julija in v avgustu; napovedane so tudi iz vzhodne Štajerske.

Delavni g. župnik iz Žabnic je poskrbel kot upravnik božje poti za marsikatero prenovitve, posebno v župnišču, ki ima zdaj boljše razsvetljavo in umivalnike po sobah. Romarjem in izletnikom so na razpolago poleg modernega hotela tudi druga gostišča. Cene niso pretirane; primerno kosilo dobiš že za 600 lir.

Višarje se razvijajo, čeprav nimajo več samo starega romarskega okolja kot nekoč.

Št. Lenart:

CUDEN POSTOPEK

Po vaseh Slovenske Benečije žive naši rojaki še vedno kot tretja kategorija Slovencev v Italiji. Ta razlika je značilna zlasti v šolstvu. Sedaj se še vedno bolj opaža tudi v cerkvi. Z uvedbo nove liturgije v ljudskem jeziku se je smelo upravičeno pričakovati, da se bo domači jezik spoštoval tudi v farah, koder prebivajo slovensko-beneški verniki. Vsi znaki pa kažejo, da se hoče tudi v tem pogledu uvesti nepravilno in žaljivo razlikovanje. Možno je bilo pričakovati, da se bodo mali krajevni oblasti upirali navodilom in ukazom Cerkve in koncila. Ne bi si pa bili mislili, da bodo ubrale podobno pot tudi višje cerkvene oblasti v Vidmu. Sicer bi se ne bilo zgodilo, da je občinski tajnik prejel navodilo, da vpraša vernike, ali so za to, da se določeni mašni deli molijo tudi v slovenščini. Kako pride predstavnik laične oblasti do pravice, da se vmešava v čisto verske in cerkvene zadeve? Vprašamo se, ali ni za taka vprašanja pristojen domači dušni pastir ali župnik. Občinski tajnik je gotovo dobil migljaj od zgoraj, od cerkvene ali laične oblasti. Vsekakor je tak postopek zelo čuden in vceplja vernikom grenak občutek, da se iz šovinističnih mrženj ovira celo izvajanje koncilskih določb.

AD OBČINSKI ODBOR - GORICA

Seja treh strank za sestavo občinskega odbora v Gorici se je tudi v torek zvečer brez uspeha razšla. Socialisti se še vedno upirajo vstopu SDZ, oziroma svetovavca Sfiligoja v odbor, češ da njegova skupina ne spada po svoji miselnosti v sestavo leve sredine, čeprav je pri političnih volitvah glasovala za demokristjane. Socialni demokrati so istega mnenja, imeli bi pa radi zunanjo podporo SDZ. Sfiligoj je pa kot načelnik skupine SDZ v občinskem svetu poslal dnevniku »Gazzettino« pojasnilo, da je njegova skupina bolj kvalificirana za odborniško mesto, kot kak Slove-

- Kanalška dolina**Črneja:****VOZITE PREVIDNO!**

V nedeljo ponoči se je vračal na motornem kolesu 23-letni Silvan Vizzutti iz Nem proti domu v Črnejo. Dober kilometer od Nem se mu je pripetila nesreča. Ni še pojasnjeno zakaj, toda s ceste je mladeniča zaneslo v neko črešnjo, kjer je ostal v nezavesti; vespa pa poleg njega. Šele čez nekaj časa je opazil neki avtomobilist, da leži pod drevesom človek z razbito lobanjo in ključnico. Brž ga je prepeljal v videmsko bolnišnico, a ni bilo več pomoči. Mladeniča, ki je edini sin, so starši vzeli domov, kjer pa je v ponedeljek popoldne izdihnil. Fant se je že enkrat prej skoraj smrtno ponesrečil z motorjem.

Torlan:**KAMENARSKA ZADRUGA**

Po dolgih pogajanjih in poskusih so se končno domenili tudi vsi kamenarji iz Torlana ter nekateri iz Špetra in Fojde, da se združijo v samostojno kamenarsko zadrugo.

Malokomu, razen domačinom, je znano, da se vijejo v čedaški okolici žile dobrega piacentinskega marmorja, zlasti okrog Torlana. Kamnoseška obrt je bila sicer znana že v starih časih, a je klesarji niso znali dvigniti. Vsak je delal na svojo roko kot mali obrtnik in seveda tudi nihče izmed njih ni mogel sprejeti večjih naročil. Torlanski marmor je šel v pozabo, čeprav je po kakovosti boljši od onega okrog Piacenze. K malim kamnosekom niso hoteli stopiti na delo niti vajenci in je tako ta obrt stalno propadala.

Z ustanovitvijo kamenarske zadruga se pa bodo zgoraj naštetja vprašanja složno reševala. Brez dvoma se bo čedaško kamnoseštvo dvignilo v splošno gospodarsko korist vsega okraja.

Ukve:**CIGANSKI UZMOVICI**

V nedeljo, v prvih popoldanskih urah, so si domačini in turisti privoščili običajno urico poletnega počitka. Ta čas sta izrabila dva spretna tatova, ki sta se ustavila z avtom pred poštnim uradom. Vdrila sta v uradne prostore in pobrala iz blagajne tri sto tisoč lir gotovine. Naglo sta jo odkurila proti Furlaniji. Nista pa računala na to, da je nekdo opazil avto in znamko. Ko je bila tatvina odkrita, je policija našla pri bencinski črpalki v Casarsi tudi tisti avto. Iz njega sta skočila dva temna tigana, tretjega so pa zagrabili. Kmalu so pa imeli blizu ciganskega taborišča Hudo-rovičev vse tri v pesteh.

nec »titin« v socialistični stranki. Navaja tudi tržaški primer, kjer so socialisti pristali na sodelovanje s Slovensko skupnostjo. Posamezni socialisti pa odgovarjajo, da so se na Tržaškem dogovorili s skupnostjo res vseh slovenskih demokratičnih strank, kar pa v Gorici ni slučaj.

Štandrež:**NOVI PROSVETNI DOM**

V nedeljo dopoldne je goriški nadškof slovesno blagoslovil novi farni dom. V resnici pa je to že kar dovolj velik prosvetni dom s prostorno in okusno opremljeno dvorano, ki ima okrog 250 sedežev. Pod njo je prav tako velika dvorana, namenjena za športne igre. V poslopju z okusnim pročeljem je na razpolago še več drugih sob in pritliklin.

Za zgradbo doma ali župnega oratorija ima največ zaslug domači g. župnik Žorž. Ideja, da bi se zgradil v Štandrežu, ki je bil že pred prvo vojno razgibano kulturno središče, kak prosvetni sedež, se je pojavila že pred desetimi leti. Načrt se je pa uresničil, ko je goriška občina darovala stavbišče, nekoliko z darovi in delno z odprodajo cerkvene zemlje. Stroški za vsa dela znašajo doslej okoli 23 milijonov lir.

Na kratko je orisal ta prizadevanja tudi gospod župnik pri večerni akademiji. Nabrala se je natrpano polna dvorana gostov. Po uvodnih pevskih točkah je poleg župnika govoril o tradiciji in pomenu našega prosvetnega dela še g. Komac kot predsednik kulturne zveze. Občinstvo je nato sledilo z zanimanjem številnim pevskim, igralskim in zabavnim točkam na odru. Najbolj so ugajali rajalni nastopi deklic.

Že s tem prvim nastopom je pokazala štandreška mladina, da bo pod novo streho uspešno delovala.

Tržič:**NEVERJETNO**

Zares neverjetno se danes sliši, da umre kaka oseba v mladi moški dobi dobesedno od lakote.

In vendar se je tak slučaj pripetil prejšnji teden v Tržiču. V revnem stanovanju je prebival 37-letni delavec Adriano Ferro. Pred dvema letoma so ga odslovili iz ladjedelnice zaradi bolezni. Od tistega časa dalje je ostal brezposeln, tudi podpore ni imel bolni mož nikakršne. Živel je od miloščine sosedov. Javne dobrodelne ustanove ga niso poznale. In tako je nesrečnik umrl v dobi socialnega napredka zaradi pomanjkanja in lakote.

V deželnem svetu je že prišel v razpravo predlog o deželnih prispevkih za okraje z industrijskim razvojem. V poštev prihaja seveda tudi Tržič z okolico in zlasti izsuševanje in dokončna ureditev močvirnega sveta na Lizertu. Stroški so precej visoki in bodo znašali približno eno milijardo in 250 milijonov. Dežela bo prispevala k tem stroškom z 80 odstotki.

Štmaver:**GOSENICE IN CESTE**

Pisali smo že, da so naši vinogradi in njive v veliki nevarnosti pred gosenicami. Požrešna golazen je prilezla v velikih množicah z one strani Sabotina in zdaj leze

Iz Goriške

navzdol. Po Sabotinovem pobočju se že od daleč opazijo kar celi oplazi rjavega grmičevja in drevja, napadenege od gosenic.

Strokovnjaki kmetijskega nadzorništva so si že na kraju samem ogledovali škodo. Posestnikom so priporočali neko škropivo. Potrebni bi pa bili odločnejši ukrepi proti škodljivemu mrčesu. Razpršiti bi morali s helikopterjem kako sredstvo, ki bi gosenice uničilo in rešilo naše nasade.

Helikopter bi pa bil pri nas potreben tudi zaradi skrajno slabih cest, ker po njih kmalu ne bo več mogoče niti hoditi. Od jame pri Pevmici pa do šole je za avte že neprevozna. Ni samo ozka in strma, marveč ima na vsakih pet korakov prečne jarke. Po vsakem nalivu jih sicer malo zasujejo, a čez par dni je pot še slabša kot poprej.

Kaj nam pomaga, če je Štmaver proglašen za izletniško točko z lepo osvetljeno cerkvico, s cesto, ki se imenuje »cesta vina in češenj«, če pa je v resnici »cesta blata in prahu«.

Peč - Rupa:**NOVI PARI**

V našem kraju so se letos naši mladi pari nekam bolj zganili kot prejšnja leta. Kar štirje so se odločili za zakonski stan. Dva para sta že stopila pred oltar. Kovič Franc s Peči je pripeljal nevesto iz Grgarja. Ferlini Ožbot iz Rupe se je poročil z Laureto Pizzo iz Doberdoba, kamor se je že pred časom priselila nevestina družina.

Te dni si bosta podala roke za življenjsko zvezo še dva para, in sicer Jožko Petjan s Peči, ki je vzel nevesto iz Gaberij, in Gorkič Ivan, ki bo pripeljal nevesto iz Ločnika. Vsem novoporočencem želijo prijatelji in sosedje mnogo sreče v novem življenju.

S sosedne strani:**HUDA URA V BRDIH**

V nedeljo 4. julija je po briških vinogradih klestila tako gosta in debela toča, kakršne niti stari ljudje ne pomnijo več.

Najbolj so bili prizadeti vinogradi in sadovnjaki okrog Kojškega, Višnjevika, Nblega in Vedrijana. Neurje je trajalo več kot pol ure. Računajo, da je uničenega več kot 90 odstotkov pridelka. Škodo so uradno ocenili na 800 milijonov dinarjev. Briški vinogradi bodo dali letos kar 3200 ton grozdja manj, kot so računali pred to vremensko nezgodo. Breskev in marelic bo pa za 1420 ton manj, čeprav so poprej kar lepo kazale.

Marsikatera kmetska družina se zaskrbnjeno sprašuje, kako bo prebila leto do novega pridelka. Našteli so okrog 250 družin, ki so ostale brez vseh sredstev za preživljanje in so zdaj navezane zgolj na družbeno pomoč.

Toča je uničila dosti pridelka tudi po Spodnji in Zgornji Vipavski dolini. Po uradnih številkah je tudi tukaj za 500 milijonov dinarjev škoda.

V petek je promovirala na tržaški univerzi iz farmakologije gospodična Lučka Komac, hči tavnika na slovenskem učiteljsku v Gorici. Doktorske izpite je položila s prav dobrim uspehom. Studirala je na slovenskem liceju. Novi doktorici izrazimo našo pohvalo in čestitke.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Katoliška revija o položaju v Južnem Vietnamu

»Politika, ki jo po 1. novembru 1963 vodijo Združene države, se mi zdi kot huda mora.« je zapisala znana ameriška žurnalistka Marguerite Higgins v reviji »America« (»Ugly Americans in Vietnam« 3. oktobra 1964). »Najhuje pri vsem — tako trdi Higgins — je to, da ima ameriško poslaništvo v Saigonu dvojno merilo. Medtem ko se je pod Lodgeom spustilo v divjo gonjo proti Diemu, se je po njegovem padcu zavilo v popoln molk, pa naj bo še toliko profesorjev, uradnikov, študentov, samih odločnih protikomunističnih borcev, zaprtih brez procesa. Obsodba Dang Syja, »junaškega bojnika in katoličana,« je morala v vojski zadati strahovit udarec. Proces je bil pravi posmeh pravičnosti, kot jih v novejši zgodovini Vietnamu ni. »In odmev iz Amerike? Molk.«

Marguerite Higgins ne prihrani svojim rojakom ničesar. Kako so v svoji demokratični naivnosti lahkoverna žrtev budističnih intrigantov. Ni zamolčala, kaj je neki vietnamski profesor menil o nevednosti ameriškega zunanega ministra Ruska. Ta je na tiskovni konferenci rekel, da je 80 odstotkov Vietnamcev budistov. Profesor pravi na to: »Kako je mogoče misliti..., da so konfucionisti in častivci prednikov isto kot budisti? To je huje, kot če bi dejal, da so luteranci in muslimani iste vere, ker oboji verujejo v Boga. Ali gospod Rusk res misli, da milijon naših gorjancev, ki verujejo v duhove, sploh ve, kdo je Buda? In Cao Dai? Ali se more verstvo, ki časti Viktorja Hugoja, Sun Yat-sena in Ivano Arško, imenovati budistično?... Dalje hindujci, taoisti... In vendar se zdi, da ameriški zunanji minister verjame, da govori nekaj budističnih borcev iz Hue v imenu 80 odstotkov vietnamskega ljudstva, ko v resnici niti ne morejo govoriti za veliko budistov; zakaj pravi budisti so apolitični.«

Boj na nož ali pomirjenje?

Katoliški begunci s severa so v stiski. Mnogi so odločeni — med njimi več duhovnikov, ki so jih komunisti obsodili na smrt — da grede kot gverilci v pragozd, če pridejo komunisti na oblast. Maja 1964, so ustanovili »bojno zvezo«, ki naj organizira katoliške nasprotne demonstracije. Neprestan strah, pritisk, krivice, namerne napačne vesti iz komunističnih virov, brezobzirno stremljenje budističnih voditeljev po oblasti, pri čemer se poslužujejo vseh sredstev in tako omogočajo komunistično napredovanje — vse to je privedlo do skrajnostnih nazorov in položajev in do obžalovanja vrednih izgrede. Mladiči so se v Saigonu spustili v poulične boje; budisti in njihovi pristaši s katoliki. V imenu vere so bila poteptana verska načela.

Ni pa tudi manjkalo poskusov za pomirjenje. Na prvem mestu se za sporazumljenje potegujejo škofje in naprednejši katoličani. Krog laikov okoli tednika »Song Da« se je potegoval za pojasnitev pojmov, mir in religiozno poglabitev, in je dosegel lepe odmeve. Konservativni katoliki pa so revijo

V Sežani so odprli kolektivno razstavo skupine tržaških slikarjev. Razstavljajo Faganel, Cernigoj, Hlavaty, Palčič in Boris Zuljan. Razstavili so skupno 25 del. Kot gosta pa razstavljata z njimi tudi Rudolf Saksida in Lojze Spacal.

Letošnjo literarno nagrado »Viareggio«, ki velja za glavno literarno nagrado v Italiji poleg nagrade »Strega«, je dobil Goffredo Parise za svoj roman »Padrone« (Gospodar). Nagrado za esejistiko pa je prejel Angelo Maria Ripellino za knjigo »Trucco e l'anima«.

V Parizu je umrl francoski glasbenik Eugene Bigot. Star je bil 77 let. Poleg tega, da je bil dirigent orkestra »Pariške komične opere« in nacionalnega orkestra francoske radiotelevizije, si je zaslužil sloves tudi z raznimi svojimi skladbami in baleti.

Znana ameriška folklorna skupina »Tamburica« iz Pittsburgha, ki je sestavljena tudi iz potomcev slovenskih rojakov, bo 31. julija in 1. avgusta zaključila svopo evropsko turnejo pri nas. Nastopila bo v Kulturnem domu v Trstu in v Števerjanu v Brdih.

Uspeh in priljubljenost tega ansambla potrjujejo številni nastopi v državah Ohio. Zahodna Virginija, New York in v Kanadi, poleg stalnih nastopov v Pittsburghu.

bojkotirali, tako da je januarja 1964 morala prenehati. Menda pa je kasneje znova začela izhajati v sodelovanju z budisti. Saigonski nadškof si je zaman prizadeval, da bi »bojno zvezo« razpustili.

Tudi na budistični strani je bilo nekaj poskusov za mirno sožitje s katoličani. Nova vlada Tran Van Huonga ima v načrtu ločitev vere in države, seveda tudi »države in pagode«. Za to je mnogo resnih budistov, medtem ko tej zamisli strastno naprotujejo politizirajoči bonci; novembra so povzročili krvave nered. Verni budisti sumijo, da so se v pagode vrinili komunisti in da odtod uveljavljajo svoj pogubni vpliv. Sredi oktobra je to sumnjo nepričakovano potrdil tajnik budistične organizacije Thich Huyen Quang. Nek budistični list je napisal: »Če zmaga komunizem, budizem ne bo mogel obstati.« Ta uvodnik je bil doslej najostrejša protikomunistična izjava budistov. Je toliko večje pozornosti vreden, ker je izšel z imenom bonca Tri Quanga, ki je vodil boj proti Diemu in je za mnoge veljal kot nevtralec, če ne celo prijatelj komunistov.

Verni budisti so bili doslej v manjšini in so se bali, da jih lastni ljudje izobčijo. Podobno je s skupino naprednih katoličanov, ki pa narasča in se spušča v debato o »razlogih izkušnji in modrosti« konservativcev.

V Saigonu je nadškof Nguyen Van Binh, ki povsod uživa velik ugled, dosegel ustanovitev skupnega odbora, v katerem sta po dva katoliška duhovnika in bonca. Tudi v provincah se množe taki skupni odbori, ki izdajajo pojasnila, odpravljajo nesporazume in zavirajo delovanje nemir izzivajočih agentov. Celo pripadniki sekt Cao-dai in Hoa-Hao so se ponudili za sodelovanje.

(Po članku »Suedvietnam«, ki je pod začetnicama W. H. izšel v »Die katholische Missionen«, januar-februar 1965, str. 29-33. Citirano pro »Katoliških misijonih«, junij 1965.)

FILMSKE NAGRADE V MOSKVI

Na mednarodnem filmskem festivalu v Moskvi so podelili prvo nagrado še nedokončanemu sovjetskemu filmu »Vojna in mir« in madžarskemu filmu »20 ur«. Ta rešitev je kompromisna. Sovjetski člani razsodišča so namreč hoteli, da bi dobil prvo nagrado samo sovjetski film »Vojna in mir«. Drugo nagrado je dobil francoski film »Nebo nad glavo«, ki prikazuje atomsko vojno, ki je nastala po pomoti, in češki film »Napad«, ki kaže, kako so med drugo svetovno vojno ubili nekega gestapovskega funkcionarja. Posebno nagrado razsodišča je dobil italijanski film »Le soldatesse«. Tretjo nagrado sta dobila ameriški film »Velika tekma« in poljski epizodni film »Trije koraki po zemlji«.

Sofija Loren je dobila za vlogo v filmu »Poroka po italijansko« posebno nagrado razsodišča, enako nagrado za moško vlogo je dobil sovjetski igralec Sergej Zakarijadze za vlogo v filmu »Vojakov oče«. Poleg tega so podelili še nekaj drugih nagrad.

KONČAN JE FESTIVAL V SPOLETU

V Spoletu se je v nedeljo končal osmi Festival dveh svetov.

V 25 dneh letošnjega festivala so priredili v treh mestnih gledališčih 118 predstav, od koncertov, opernih in dramskih predstav ter baletoev do filmskih predstav in pesniških nastopov. Zastopanih je bilo s svojimi ansambli ali posameznimi umetniki 20 držav, med njimi tudi Jugoslavija, Mehika, Brazilija, Danska, Indonezija, Islandija, Maroko, Irska, Sovjetska zveza, Kongo, Čile in Češkoslovaška ter seveda bližnje države. Med festivalom je prispelo v Spoleto na tisoče turistov z vseh strani sveta. Vstopnic je bilo prodanih letos nad sto tisoč, lani pa 75 tisoč.

Računajo, da je samo v zadnjih dveh dneh prispelo v Spoleto okrog 50 tisoč ljudi.

V nedeljo so zaključili festival na trgu pred stolnico in izvedbo Mendelssohnovega »Elije« pod vodstvom dirigenta Thomasa Schippersa. Delo sta izvajala orkester Verdijevega gledališča iz Trsta in zbor nacionalne akademije Svete Cecilije iz Rima. Koncertu je prisostvovalo pet tisoč oseb.

Mojstri sodobne literature

Franz Kafka (1883-1924)

Med prenovitelji literature je posebno pomemben Franz Kafka. Ze Joycejeva in Proustova globinska, zdaj asociativna, zdaj iz podzavesti izvirača literatura je bila sposobna ustvariti popolnoma nove umetniške dimenzije, posebno kozmologijo, posebno poetičnost in posebno analizo odtujenega, stehiniranega sveta. Svet Franza Kafke pa je bil v primeri s prvima mojstroma še težji, saj je v primerjavi z Joycejem, ki je moral emigrirati iz malenkostnih irskih razmer, občutil kar večstopenjsko emigracijo: kot Jud je bil odrezan od nejudovskega sveta, kot v nemščini pišoči avtor od češkega praškega življenja, kot pisatelj avstroogrške monarhije, katere nemški del se je začel nacionalno oddaljevati od nemškega naroda, od Nemcev, bil pa je tujec tudi v rodni hiši, med prijatelji, v življenju. V primeri s Proustom, ki je leta in leta bolehal na pravzaprav smrtni postelji, ga je obiskala zavratna jetika, ki ga ni več izpuštila. Poleg vsega tega pa je bil izredno občutljiv človek, v navadnem življenju sicer kar precej običajen, vesten jurist, dober avstroogrski uradnik; toda za vsem tem videzom so tele grozljive nočne ure, polne nespečnosti, od vseh strani se je nad umetnika zgrinjal kar metafizični hrup, ki ga ni mogel prenesti. Zapiral se je v samotni stolp in v nočni mir in tu in tam pisal pretresljivo prozo, katere večine ne bi danes poznali, ko je ne bi bil rešil prijatelj Brod. Tako se Kafkova vroča želja, da bi mu rokopise zažgali, ni izpolnila. Ti danes živijo in postajajo vedno bolj aktualni, Kafka pa sodi med vrhove literarnih ustvarjalcev.

Kafkov umetniški svet razlagajo na najraznovrstnejše načine. Za nekatere je religiozni mislec, ki je na umetniški način razvil Kierkegaardovo filozofsko izročilo o strahu, ki odrešuje z vero. Za nekatere je ekspresionist, za druge surrealist, za tretje modernist, določeni levi dogmatiki pa ga tolmačijo kot dekadenta. Za Hitlerja je bil predvsem Jud, katerega dela sodijo na grmado. Zadnje čase pa lahko opažamo, da ga določen del marksističnih literarnih zgodovinarjev (Goldstücker) interpretira kot realista. Nekateri se Kafke poslužujejo kot mo-

dernista, da bi bombardirali vzhodni socialistični realizem, na samem Vzhodu (Jugoslavijo moramo izzvati) pa vzbujajo priokus nečesa prepovedanega.

Kaj je torej Kafka ob vsem tem? Predvsem velik umetnik, ki je znal resničnost in sanje, zavest in podzavest, življenje in smrt popeljati v učinkovito umetniško sintezo. Njegova literatura je na videz literatura realističnega detajla, ki pa se po svoji večdimenzionalnosti dviga visoko nad tovrstne poskuse francoskega novega romana (Robbe-Grillet, Butor itd.). V resnici pa je Kafkova umetnost svet zdaj grozljivega, zdaj čudežnega trpljenja, ki kot resničnost in kot sanje drsi preko človeka. To je izrazito uporniška, nekonzvencionalna literatura. Kafkove prve knjige so na nemško govorečem prostoru tiskali še za pisateljevega življenja le v omejeni nakladi (ne čez osemsto izvodov) in za njegovega življenja niso prodali čez štiristo knjig. Priti so morale šele izredne nevarnosti, da nam je avtor romanov kot Grad, Proces, Amerika in odličnih novel postal dostopnejši; zakaj danes nam sodijo nerazumljivi sodniki in kolikor se trudimo, da bi spoznali, kje smo in kaj smo, toliko bolj zagrinjajo svet tema, za katero preži atomska bomba. Zato Kafka svari: borite se za humanističnega človeka, kazenskih kolonij ne rabimo in tudi ne neprizanesljivih gradov in mračnih procesov. Kafkova literatura ni realizem, temveč metarealizem, je kvalitativni skok v marsikdaj še popolnoma neraziskana področja.

Lev Detela

☆

V malem gledališču »Delle Sette« v Spoletu so uprizorili te dni dramo angleškega pisatelja Osbornea »Vzrok škandal«. Režiral je Lamberto Puggelli. Drama prikazuje zgodbo nekega sindikalista preteklega stoletja, ki ga postavijo pred sodišče zaradi njegovih protikonformističnih idej.

Poročila sta se g. Ivan Bužecan, član Radijskega odra, in gdč. Ana Marija Voipi. Cestitamo.

GOSPODARSTVO

TERCIARNE DEJAVNOSTI V SLOVENIJI

Jugoslovanski zvezni parlament bo imel 23. julija na delovnem sporedu odobritev več zakonov, ki spadajo v okvir gospodarske reforme.

O reformi je te dni razpravljal tudi parlament republike Slovenije. Predsednik vlade Smole je opozoril na nekatera aktualna gospodarsko-politična vprašanja. Med drugim je ugotovil, da je ustroj proizvodnje in zaposlitve v Jugoslaviji oziroma Sloveniji pretirano usmerjen le na nekatere proizvodne dejavnosti.

Pri nas — je dejal Smole — imamo na primer povsem neustrezen razvoj terciarnih dejavnosti, kot so gostinstvo, turizem, trgovina, obrt, storitve, stanovanjsko-komunalne dejavnosti ter razne druge negospodarske dejavnosti, na primer varstvo otrok. Enostranska usmerjenost zgolj na nekatere proizvodne dejavnosti se kaže tudi v podatkih, po katerih ustvarjajo industrija, gradbeništvo in proizvodne obrti v Sloveniji 63 odstotkov celotne proizvodnje, medtem ko odpade na te proizvodne panoge v bolj razvitih državah naslednji odstotek: v Združenih državah 30 odst., v Franciji 34 odst. ter v Avstriji in Italiji 40 odst. Takšni strukturi proiz-

vodnje ustreza tudi delež zaposlenih v terciarni dejavnosti: v Sloveniji samo 25,2 odst. aktivnega prebivalstva, v Združenih državah pa 58,6 odst., v Franciji 39,1 odst., v Nemčiji 37,5 odst. ter v Avstriji 31,5 odst.

(V tej zvezi opozarjamo na razpravo »Gospodarstvo preteklosti in bodočnosti«, ki smo jo objavili v zadnjih številkah N. l. in ki govori o pomenu in razvoju terciarnih dejavnosti v razvitih državah. Op. ur.)

INDUSTRIJSKO SODELOVANJE MED ITALIJO IN JUGOSLAVIJO

V Beogradu je zasedal jugoslovansko-italijanski odbor za industrijsko sodelovanje. Ustanovili so ga na podlagi pogodbe iz lanskega novembra. Italijansko odposlanstvo je vodil minister za zunanjo trgovino Mattarella, jugoslovansko pa tajnik za zunanjo trgovino Djurorovič.

Podpisali so več listin ter so ustanovili razne odbore za proizvodne sektorje, da bi razvili industrijsko sodelovanje na stvarnih in učinkovitih osnovah. Za okrepitev tega sodelovanja je Italija odobrila kredit 20 milijonov dolarjev, Jugoslavija pa 5 milijonov.

Djurorovič je spomnil, da je italijansko-jugoslovanska trgovina lani dosegla 306 milijonov dolarjev.

TRGOVINA Z UMETNIMI GNOJILI V ITALIJI

Proizvodnja in trgovina umetnih gnojil je v Italiji razdeljena med zasebno S.E.I.F.A. in državo. V S.E.I.F.A. so vključeni proizvajalci Montecatini, Edison, Rumianca in Caffaro, ki so v l. 1964-65 (lansko jesen in letošnje pomlad) izdelali 84 odst. vseh umetnih gnojil ali nekaj nad 14 milj. stotov. Od teh je bilo prodanih okoli 2 tretjini v Italiji, 1 tretjino so izvozili. Državna so 3 podjetja, ki se pečajo s proizvodnjo umetnih gnojil: ENI, IRI in Federconsorzi. Proizvodnja je znašala 15 odst. celokupne ali 2,4 milij. stotov, kar je bilo vse prodano doma, v Italiji.

Približno 1 odstotek proizvodnje in porabe umetnih gnojil je v rokah neodvisnih proizvajalcev.

FRANCOSKI ŽITNI PRIDELEK

Letošnji žitni pridelek v Franciji cenijo na 300 milijonov stotov, s prebitkom 120 milij. stotov nad lastno potrebo. Dosedanji izvoz je presegel 70 milijonov stotov. Nove cene francoskemu žitu so ugodne za francoskega kmeta, ker so znatno višje kot dosedanje. So pa v okviru SET-a nastale hude težave, katere sicer upajo premostiti, a lahko padejo v vodo tudi vsi dosedanji dogovori glede notranje ureditve EGS (Evropske gospodarske skupnosti). Francija, ki je v kmetijskem oziru najmočnejša med njenimi članicami, hoče, da bi ustanovili poseben kmetijski fond za pospeševanje izvoza kmetijske proizvodnje, zlasti žit. To bi pomenilo, naj ostalih 5 držav SET-a žrtvuje, da bo Francija še več zaslužila z izvozom. Po tem načelu naj bi šibkejši podpiral močnejšega.

350 MILIJARD OD PERUTNINARSTVA

Statistika pravi, da so lani znašali dohodki od perutninarstva v Italiji ogromno vsoto 350 milijard lir ali več kot 1/3 vrednosti celotne živalske proizvodnje. — Tekom desetletja 1954 - 1964 se je zvišala proizvodnja perutninskega mesa od 688.000 stotov na 3,4 milij. stotov, proizvodnja jajc pa od 3 milij. st. na 4,6 milij. Glede mesa pomenijo zgornje številke, da je bilo l. 1954 posamezniku na razpolago 1,5 kg perutninskega mesa, lansko leto pa 6 kg. Tozadevne številke za jajca pravijo, da se je razpoložljivost jajc za posameznika zvišala od 7,8 na 9,8 kg.

V ZAHODNI EVROPI PREVEČ MASLA

Za 11 držav Zahodne Evrope so znane številke proizvodnje masla. V prvem tromesečju t. l. je znašala ta proizvodnja 3.470.000 stotov ali 4% več kot lani. Vsled zvišanja cen masla v l. 1963 se je tedaj potrošnja masla zelo skrčila. Čeprav so med tem cene maslu padle, ni opaziti nobenega zvišanja potrošnje in odviški masla končajo v hladilnicah. Vse prizadete države pa se skušajo rešiti prevelikih zalog in zato omejujejo uvoz masla.

50 MILIJARD ZA POLJEDELSTVO

Minister za poljedelstvo je pripravil zakon, ki ga je vlada že odobrila. Ta zakon predvideva, da bo dala država letošnje leto za najnujnejše potrebe v poljedelstvu 50 milijard lir, glede na to, da je 30. junija zapadel »Zeleni načrt«. Teh 50 milijard bo krilo potrebe poljedelstva v razdobju od 1. julija do 31. decembra, v pričakovanju novega zakona, ki bo podaljšal veljavnost »Zelenega načrta«.

Johnson: nič francoskih vin

Predsednik ZDA Johnson je dal navodilo, naj se ob uradnih ameriških sprejemih — bodisi v ZDA bodisi na ameriških zastopstvih v inozemstvu — ne servira francoskih vin. Prizadeta so zlasti francoska šumeča vina — šampanjci. Danes še ne moremo predvideti, ali bodo Francozi s tem utrpeli veliko materialno škodo ali ne. Mnogi mislijo, da bodo Amerikanci še z večjim navdušenjem pili francoske šampanjce, ker prepovedano bolj diši in bolj vleče, kar se je videlo posebno v dobi prohibicije, ko je bil v ZDA alkohol prepovedan. Strokovnjaki pravijo, da se v ZDA ni nikdar popilo toliko alkohola kot v tisti dobi. Vendar pa Francozi hudo občutijo ameriško navodilo proti njihovim vinom, ker je vmes francoski narodni ponos, ki pomeni Francozu zelo veliko. Bojijo se, da francoska vina ne bodo več veljala za najboljša na svetu in da se dobi odličnejša šumeča vina zunaj Francije.

Zgornje Johnsonovo navodilo je odmev težkega ozračja v francosko-ameriških političnih odnosih. Ker je Francija v Evropi poleg Nemčije gospodarsko najmočnejša — ima močno kmetijstvo in močno industrijo —, ker je polna zlata (potegnila ga je iz inozemstva zlasti ob svojem umiku iz kolonij) in ker ima danes precej visoko rodnost (zavrpla je sistem dveh otrok) ter ima v rokah še različne druge dobre karte, je začel De Gaulle samostojno francosko politiko, ki naj zajamči Franciji vodilno vlogo v Evropi.

Da pokaže Francija svojo moč, si je privoščila celo atomsko bombo. V stremljenju po prvem mestu v zboru evropskih držav vidi De Gaulle in z njim mnogi Francozi — a ne večina — glavno oviro v ZDA. Od tod različni De Gaullovi ukrepi proti ZDA. Mnogi Francozi pa vidijo v tej politiki Francije kratkovidnost, ki se zna bridko maščevati nad Francijo. Dejstvo je, da ni nobena država zamenjala okrilja ZDA s francoskim.

VPRASANJE ITALIJANSKE SLADKORNE PESE

V okviru SET-a deluje poseben kmetijski odbor z nalogo, da preceni obdelovalno tehniko in druge proizvodne pogoje raznih kmetijskih kultur — pridelkov. Sklepi tega odbora pridejo na sejo zunanjih ministrov, torej pred politike, ki potem sprejmejo odobrove sklepe, lahko jih spremenijo ali pa tudi popolnoma ovržejo.

Glede pridelovanja sladkorne pese v Italiji se je odbor izrazil, da je vsaj 70 odstotkov pese gojenih na neprimernih tleh, da vsaj 70 odst. pridelovalcev mora imeti izgubo in da Italiji ni mogoče drugega svetovati, kot da spremeni obdelovanje, to je da opusti pridelovanje sladkorne pese. Ta nasvet odbora je bil sprejet na italijanski strani z velikim negodovanjem in politična plat se o tem še ni izjavila.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

Proti poitalijančevanju slovenskih ljudskih šol so poslali naši državni poslanci ministrskemu predsedniku Mussoliniju in ministru Gentileju brzajavni protest, ki se v slovenskem prevodu glasi:

»Šolski skrbnik Julijske krajine izvaja, kakor pravi, iz svoje iniciative za šole, obi-

167. Dr. E. BESEDNJAK

skovane od slovanskih učencev, določbe reforme glede izključno italijanskega učnega jezika.

Podpisani poslanci dvigajo v imenu slovanskega prebivalstva glasen protest proti oni določbi in njeni izvedbi, ki sta nasprotni temeljni pedagoški zahtevi in nepobitni prirodni pravici, ker je materin jezik edino uspešno vzgojno in izobraževalno sredstvo.

Podpisani zahtevajo takojšen preklic sramotne protikulturne novotarije.

Lavrenčič, Podgornik, Stanger,
Šček, Wilfan.«

Potrjena je vest, da uvaja vlada italijanski učni jezik v prve razrede slovenskih ljudskih šol. To je novica, ki pretresa in vznruja globine našega ljudstva. Vsi vedo in čutijo, da se je izvršilo nekaj pretresljivega.

Niti poročila o nasilstvih v Istri, o požigih naših narodnih domov v Trstu niso tako vznburnila ljudske duševnosti kakor ta vest, Narod, ki je z lastnimi močmi, ki je iz svoje srčne krvi ustvaril lastno kulturo, tak narod mora smatrati izgubo svojega premoženja za malenkost v primeri s tem, kar se sedaj vrši v ljudskih šolah.

Narod, ki se ne vzgaja več v svojem jeziku, je prenehal biti narod. On je črtan in zbrisan iz kroga kulturnih narodov, njega toerj ni več. »Reforma«, ki jo uvaja evropski filozof Giovanni Gentile, je zvon, ki naj za-

poje kulturnemu slovenskemu narodu mrtaško pesem.

IZJAVA POSLANCEV

»Podpisani zakoniti zastopniki slovanskega naroda v Italiji dvigamo slovesen in odločen protest proti načrtu rimske vlade, vpeljati v naše ljudske šole italijanščino kot učni jezik. Da se mora vršiti pouk in vzgoja mladine izključno v materinem jeziku, je načelo, ki je postalo last kulturne zavesti vsega sveta in ki je sprejeto med temeljna določila mednarodnega prava v posebnih pogodbah za zaščito manjšin.

Te pogodbe, ki so se naložile novim državam s sodelovanjem Italije, slovesno proglašajo pravico narodnih manjšin, vključnih v meje drugorodnih držav, da se mora vršiti pouk njihovih otrok v materinem jeziku.

Te temeljne svoboščine narodnih manjšin ne more razveljaviti nobena vlada in nobena država, ker nima do tega najmanjše pravice, ne po naravnem, ne po božjem in ne po mednarodnem pravu in ker je ta svoboščina postavljena pod posebno zaščito vsega kulturnega človeštva, organiziranega v Zvezi narodov.

Zastopniki petdesetih držav, ki so podpisali listino o Zvezi narodov, so se slovesno obvezali, da bodo ščitili in branili to naravno pravico narodnih manjšin solidarno in z vsemi svojimi organiziranimi silami. Da je bila kraljevina Italija oproščena, se še posebej obvezati, da bo spoštovala pravice svojih narodnih manjšin, ne pomeni, da sme danes poteptati načela, zajamčena od Zveze narodov, katere članica je.

Kraljevina Italija je bila oproščena posebnih pisanih obveznosti do svojih narodnih manjšin le zato, ker je njena vlada zagotavljala, da bo Italija kot kulturna država sama

od sebe in brez pravne sankcije spoštovala življenjske pravice drugorodcev. Italija je torej zajamčila bolj nego samo z legalno obveznostjo manjšinske pravice drugorodcev, ona jih je zajamčila s svojo narodno častjo in s svojim slovesom kulturne države. Ako oropa vlada naše ljudstvo lastne osnove šole, zagreši s tem proti zaupanju, ki je bilo na Italijo stavljeno ob sklepu mirovni pogodbe.

Noben narod, ki ima v sebi še nekaj ponosa, ne more priznati zakona, ki je naperjen proti njegovi kulturi in njegovi duševni existenci. Tak zakon je nemoralen in zato neobvezen.

Nameravana reforma ministra Gentileja stopa ob stran zloglasnim šolskim zakonom pruskega imperalizma proti Poljakom, ki so izzvali ogorčenje vsega kulturnega sveta in tudi italijanskega naroda.

Naše ljudstvo je zrelo in zato čuti z vsem srcem in spoznava s polno zavestjo, da je šolski pouk njegove dece v materinem jeziku njegova prva, sveta in nedotakljiva pravica, da je to temelj njegovemu narodnemu obstoju, da je to predpogoj njegovemu kulturnemu, moralnemu in gospodarskemu napredku in zato se mu ne odreče in si ga od nikogar ne pusti odvzeti — nikdar!

V Trstu, 7. oktobra 1923.

Josip Lavrenčič, dr. Karel Podgornik, dr. Ulrike Stanger, Virgil Šček in dr. Josip Wilfan.«

ZAPOVED CERKVE

Naši poslanci so proglasili Gentilejevo reformo kot prekršek proti naravnemu, proti mednarodnemu in proti božjemu pravu.

Da ne bodo mislili, da zlorablamo vero v politične in narodne namene, hočemo na tem mestu podkrepiti naše trditve z jasnimi in nepogrešljivimi nauki cerkve. Ljudstvo naj ve, da nam je Bog naložil dolžnost braniti slovensko narodnost, on naj ve, da greši proti Bogu, kdor ne stopi v obrambo za materin jezik.

(Dalje)

»Nekoč je pripadal vašemu bratu,« je dejal.

John Vandeleur je še vedno strmel vanj z očmi, iz katerih je gledalo tragično začudenje, a ni niti spregovoril niti se premaknil.

»Z veseljem ugotavljam, da imava tukaj dragulje, ki pripadajo isti zbirki,« je nadaljeval Mr. Rolles.

Diktatorjevo začudenje je doseglo višek.

»Prosim, da mi oprostite,« je končno dejal. »Prav zares se začenjiam zavedati, da se staram. Nikakor nisem bil pripravljen na tak čuden incident, kot je ta. Toda povejte mi, prosim: me moje oči varajo, ali pa ste zares duhovnik?«

»Zares pripadam duhovniškemu stanu,« je odgovoril Rolles.

»Dobro,« je odvrnil oni, »častna beseda, da dokler bom živ, ne bom več pustil, da bi kdo slabo govoril o črnih tarlarjih.«

»Zares ste prijazni.«

»Oprostite, oprostite, mladi mož. Se vidi, da niste strahopetec. Treba pa bo šele videti, če niste največji izmed bedakov. Vendar si moram misliti,« je nadaljeval Vadelleur in se naslonil nazaj na sedež, »da se skriva v presenetljivi nesramnosti vašega postopanja kak poseben namen. Priznam, da bi ga rad spoznal.«

»Ta je zelo preprost. Vse to je treba pripisati samo moji veliki življenjski neizkušenosti.«

»Srečen bom, če me boste prepričali o tem,« je rekel Vandeleur.

Tedaj mu je začel mr. Rolles pripovedovati vso zgodbo o maharadžovem diamantu, od hipa, ko ga je našel na vrtu mr. Reaburna, do hipa, ko se je s škotskim brzovlakom odpeljal iz Londona. Dodal je tudi kratek opis čustev in

24

MAHARADŽOV DIAMANT

R. L. STEVENSON

Zgodba o mladem duhovniku

misli, ki so ga razburjale med vožnjo, in zaključil z besedami:

»Ko sem spoznal diadem v vaših rokah, sem takoj domel, da sva pred družbo v istem položaju: in to mi je začelo vzbujati upanje — prepričan sem, da se vam ne bo zdelo neutemeljeno — da bi mogli vi na kak način deliti z menoj težave in seveda tudi koristi, ki izhajajo iz tega mojega položaja. Za človeka, kot ste vi, premišljenega in izkušenega v takih zadevah, mora biti prodaja takega diamanta lahka zadeva, zame pa je naravnost nemogoča. Po drugi strani pa mislim, da če se jaz lotim razrezavanja svojega diamanta, tvegam izgubiti vsaj toliko, kolikor bi mogel — s primerno velikodušnostjo seveda — plačati vam za pomoč, ki bi mi jo nudili v tej zadevi. Ta operacija je skrajno delikatna, in priznam, da za take vrste delikatnosti nisem ravno najboljši. Če bi šlo za to, da vas krstim ali poročim, bi storil to na način, ki bi vas zelo zadovoljil, toda vsakemu so pač prirojene njegovi talenti, ali ne? In ta vrsta poslov ni bila na seznamu mojih sposobnosti.«

(dalje)

ŠPORTNI PREGLED

z avtomobilom ob Korani

Narodni park Plitvičkih jezer, skrit med Malo Kapelo in Ličko Plješevico, sodi brez dvoma med največje pokrajinske lepote Hrvaške in vse Jugoslavije.

Nepozaben nam ostane obisk teh naravnih draguljev, obdanih zgoraj od gostih bukovih gozdov in stisnjenih spodaj od navpične soteske. Od Plitviškega Leskovca, ki je skromen zaselek s prav takim hotelom, pa do 78 metrov visokega slapa potoka Plitvice je nanizanih šestnajst raznovrstnih prekrasnih jezer in jezerc, ločenih med seboj po ozkih pragovih iz apnene sige, čez katere pada voda kot čipkast zastor v stotero očarljivih slapovih. Razen prekrasnega hotela ob osmem jezeru, Kozjak po imenu, in nekaj pristanov v bližini, je narava ostala še nedotaknjena in le slapovi ter veter v goščavi pojejo svojo prvobitno pesem.

Plitvička jezera so zelo obiskana in posebno v nedeljah in praznikih kar mrgoli turistov. Razne izkopenine dokazujejo, da je že v kameni dobi živel tu človek in to v številnih jamah, ki odpirajo svoja žrela v stenah nad šumečo vodo.

Tu pod »Sastavcima«, ki se kot zadnji (a so najlepši) iz visokega rušijo skupno s curkom Plitvice, se rodi Korana, ki nas bo spremljala do Karlovca.

Ko zapuščamo ta očarljivi kraj, ugotavljamo, da je vsekakor pretirano drag. Deset tisočakov na osebo in na dan »gre« kot nič. Ugotovili smo, da primanjkuje sob, ker so vsi hotelski prostori vedno zasedeni od raznih turističnih ustanov in posebno v sobotah in nedeljah ter ob praznikih. Marsikateri turist se mora, če hoče prenočiti pod streho, zateči h kmečkimi, preprostimi hišami, ki raztresene samevajo tu pa tam.

Izza ovinka se je pod nami prikazala deroča Korana, ki je vrezala v nizko apneničasto planoto lepo zlebovito strugo. Koranin zeleni trak se nato oddaljuje na desno proti posebnemu delu hrvaškega Krasa, ki se imenuje Slunjska plošča.

Kraj je zdaj pust, malo naseljen. Pozneje smo zvedeli, da so se mnogi preselili v bolj rodovitno Vojvodino. Opazili smo tu pa tam čredico belih in črnih ovc ter se zbal pastirjev, ki strahujejo šoferje s kamni. Ponekod je bilo toliko kamnov na cesti, da bi pristojala tabla »Pazi na pastirje in na leteče kamenje!«. Sli smo mimo Rakovice, skromne vasice z lesenimi hišami, belo ali rožnato pobarvanimi.

Korana, ki se vije v obliki črke S, se je ponovno prikazala v Slunju, ki je edini večji kraj na poti Karlovac - Plitvice. Slunj, ki je bil nekdanja ena

Slovenska prosveta bo priredila v nedeljo, 1. avgusta, svoj tradicionalni

SLOVENSKI TABOR

spet na Repentabru. Medtem ko sta bila namreč predlanski tabor v Padričah lanski pa na Bazovici ob priliki otvoritve Slomškovega doma, bomo letos ponovno pohiteli na prijazni grič nad Opčinami, kamor nas vabita kraški zrak in prijazno okolje stare romarske cerkvice.

Pred taborom bo v repentaborski cerkvi blagoslov. Na prireditvi, ki se bo pričela ob štirih popoldne, pa bodo poleg Tržačanov sodelovali goriški in koroški gostje. Nastopili bodo pevski zbori, mladi pesniki, folklorna skupina ter godba na pihala. Poskrbljeno bo tudi za pijačo in prigrizek.

Na to veliko manifestacijo slovenske besede in pesmi že zdaj toplo vabi

SLOVENSKA PROSVETA

V soboto, 31. julija, ob 21. uri v Kulturnem domu v Trstu

»TAMBURICA«

The Pittsburgh Junior Tamburicians
Folklorne plesi in narodne pesmi.
Izreden nastop naših rojakov iz Amerike na evropski turneji.

Dirigent

John J. Gregurich

Kodirigent in koreograf
Violet J. Ruparich

glavnih utrdb Vojne krajine, ima nekaj čednih hišic, lep most nad koritom Korane (v katero se prav v sredi vasi spušča Slunjsčica) ter nekaj razvalin, ki spominjajo na minulo vojno. Korana nas bo spremljala do Veljuna. Bili smo že v graničarskem pasu z nekdonjimi postojankami proti Turkom, ki se od časa francoske okupacije imenuje Kordun (Cordon — pas, trak). Opazovali smo, kako se vaščanke sprehajajo od enega konca vasi do drugega ter se pomenkujejo. Fantje, bolj veselega značaja, pa so raje posedali pred majhnimi lesenimi hišicami z velikimi napismi »Buffet«. Veselo so popivali ter zmetali nekaj kozarcev na cesto, v veselje in žalost mimovozečih šoferjev. Mi smo srečno zvozili mimo, dva druga pa ne.

Pozdravili smo še enkrat Korano, ki se je oddaljevala v levo. Lepa asfaltna pot je šla zdaj skozi pisan svet mehko valovitih gričev in ploskih dolin.

Ceprav je bil prazničen dan, so kmetje in kmetice v belih haljah in s pisanimi rutami na glavi marljivo obdelovali rodovitno zemljo.

Majhni in nezanimivi zaselki Budački, Rijeka, Krnjak in Tušilović so bili že sami in bližali smo se vedno bolj karlovški kotlini, ki je bila nekdanje dno morskega zaliva. Tako bela cesta kot plava reka sta se vili skozi rdeča orna polja ter preko zelenih travnikov. Zaman nas je na levi strani vabila Petrova gora. Zvesto smo se držali »naše« Korane.

Končno smo dospeli v Mostanje, ki je nekakšen podaljšek živopisanega Karlovca. Ko smo zapeljali do ozkega železniškega mostu, smo se poslovlili o naše spremljevalke, zdaj neverjetno mirne, ki se je sto metrov dalje združila s »kolegicami« Mrežnico. Počasi odtekata v Kupo. Sava, Donava in Crno morje so prihodnje Koranine etape, Reka in Trst pa naše.

D. T.

ZAKLJUČEK MATUR

V nedeljo so izpraševalne komisije pri maturah slovenskih višjih srednjih šol uradno zaključile svoje delo. V ponedeljek se bili razobešeni sezname izidov.

Na klasičnem liceju je izdelalo 7 dijakov, 9 ima popravne izpite in ena dijakinja je bila odklonjena.

Na znanstvenem liceju jih je 9 izdelalo, 7 dijakov ima popravne izpite, 3 so odklonjeni.

Na Trgovski akademiji jih je 11 izdelalo, 15 ima popravne izpite, odklonjenih pa je 10.

O izidih na učiteljski smo že poročali. Splošni uspehi vseh 84 maturantov skupaj so pa v odstotkih sledeči: maturo je z uspehom opravilo 35,7 odstotka, lani 31,9%. V jeseni bo popravljalo 42,8%; lani pa 48,6%. Odklonjenih je bilo letos 21,4%, lani pa 19,4%.

Sodeč po golih odstotkih, so letošnji uspehi boljši, ker je več maturantov izdelalo. Po drugi strani pa jih je tudi nekaj več padlo kot lani.

»VICTORIA« V TRSTU

Po več kot dvanajstih letih se je vrnila v Trst motorna ladja »Victoria«, ki ima prostora za 431 potnikov. Skupaj z dvojčico »Asio« bo vozila na obnovljeni nagli potniški progi med Jadranom in Daljnim Vzhodom. Progo so ukini pred 25 leti.

★

Ob peti obletnici smrti pokojnega dr. Josipa Agneletta daruje družina v počastitev njegovega spomina L. 10.000 za Slovensko dobrodelno društvo.

V isti namen daruje namesto svetja na grob pokojnega dr. Ivana Marije Čoka, ki so ga prepeljali z Amerike v domači, rojstni kraj, njegov brat Karlo L. 3.000.

ŽENA IN DOM

Razgovor med nami

Imam vtis, da so se modni ustvarjalci, kar zadeva poletno žensko modo, utrudili, ali pa jim je zmanjkalo fantazije. To, kar letos oblačimo ženske poleti, sploh ni več nobena moda, vsaka obesi nase, kar hoče. Pri mladih to ni hudo, ampak starejše in debelejšše so grozne. Zdi se, kakor da bi bile vse ženske stalno na plaži, kjer so ravnokar vrgle nekaj nase. Tudi lepi beli čevlji ali sandali so čisto prišli iz mode. Kaj pravite vi k temu?

In kaj menite o starejših trebušastih gospodih, največ iz Nemčije, ki hodijo okrog v kratkih hlačah in razstavljajo svoja tolsta bedra?

Norma

Letošnja moda je potpuri najrazličnejših barv, motivov, krojev in tkanin, in v taki zmešnjavi malokatera ženska najde nekaj zares primernega zase. Modnim ustvarjalcem skoro ne smemo zameriti, saj se vsako leto, vsako sezono trudijo, da bi vrgli na trg kaj novega, a to postaja čedalje težje. Videle smo že, da se je sem pa tja pojavila spet moda prejšnjih let in smo lahko spet potegnile iz omare kakšno obleko izpred treh let. Torej tudi njihova fantazija ima meje.

Naša naloga je sedaj, da si iz vse te zaloge, ki nam je na razpolago in ki je ni malo, najdemo tisto, kar se nam podaja za različne prilike. In spet smo pred večnim problemom: zakaj vse ženske nimajo okusa za oblačenje. Letos so v modi pisani vzorci, manjši, večji, pastelnih ali kričočih barv. In tu marsikatero krepkejšo gospo zapelje želja, da bi se mladostno oblekla, potem pa izgleda, kot bi bila v domači halji. Naj spet ponovim pravilo: starejše ženske, katerim tehtnica dela priglavo, naj se raje odločijo za enobarvne obleke za zmerne barve in tako bodo samo pridobile na svojem videzu.

Čevlji? Kaj si hočemo! Hočete bele čevlje ali bele sandale? Skoro jih ne boste dobile v dobrih

trgovinah, kvečjemu v kaki razprodaji. Modni čevljarji so odločili, da belih čevljev letos ne bomo nosile, in izbirati moramo med plavimi, črnimi, rjavimi, za dopoldanske ure in za na kopanje pa med sandali svetlomodre in rumene barve.

Kaj naj pa še rečem o spoštovanih gospodih - turistih! Niso od tu, nihče jih ne pozna, požvižgajo se, če se nam hoče včasih obrniti želodec. Poglejmo vstran in mislimo, da turizem krepi državno gospodarstvo.

Prosila sem Vas že, da mi odgovorite, kaj naj naredim glede sestre, ki mi hoče prevzeti zaročenca. Prosim Vas, da mi odgovorite, ker sem res obupana.

xy

Najprej oprostite, da Vam odgovarjam šele danes. V vašem primeru ni kaj narediti. Zadevo uredata lahko samo vidve, sestri, ki se dobro poznata in ker predvidevamo, da bo zmagala sestrška ljubezen in razumevanje. Če vaša mlajša sestra ve, da zaradi tega trpite, in če ona ne ljubi resnično fanta, vam ne bo mogla narediti take krivice. Če pa vidite, da se imata onadva resnično rada, to se pravi, da ima tudi fant res rad vašo sestro, potem se morate Vi odreči fantu in zaželeli sestri le srečo.

Kakšna je usoda »top-less-a«? Nič več se ne sliši o njem?

Justi

Usoda enodnevnih muhe, kot velja za večino modnih ekstravaganc. Naredijo veliko hrupa, veliko polemik, potem pa izginejo. O top-less-u se je veliko govorilo pred pravo poletno sezono, a sedaj bi na kopanju videli radi celo manj bikinijev, če ni postava res primerna zanje.

martina

ZA
NAŠE
NAJMLAJŠE

Snežek

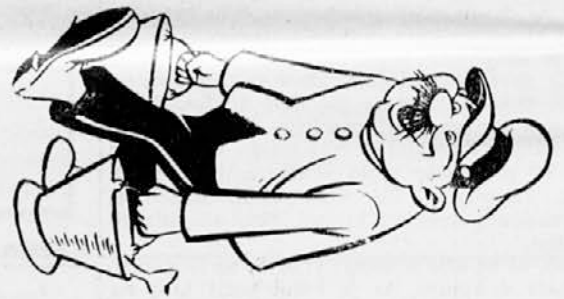
1

piše in riše
Miki Muster

— To so junaki naše nove povesti v slikah —

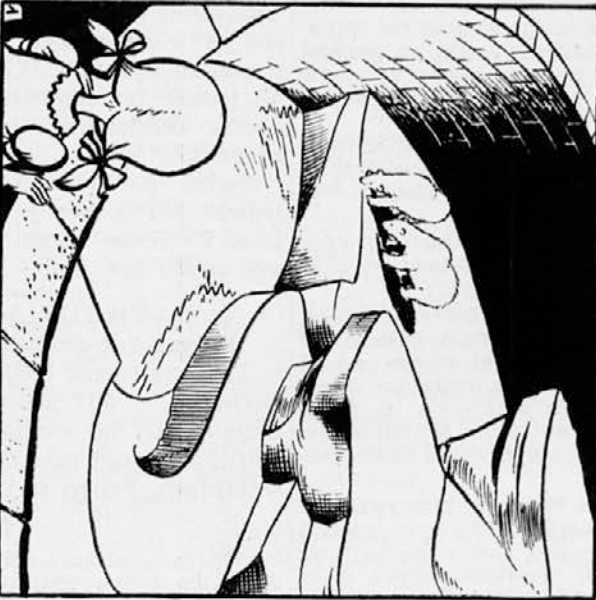
SNEZEK

JAKA

RIAVCEK

1. Družina severnih medvedov prebiva v ograjenem prostoru sredi velikega živalskega vrta. Pravzaprav je zanje kar dobro poskrbljeno. V svoji prostorni kletki imajo bazen z vodo, da se v njej lahko do mle volje napolnijo, bele skale pa so prav podobne ledenim ploščkam v njihovi daljni domovini, na divjem severu. Tako vsaj mislijo ljudje, ki preko visokega zidu pasejo svojo radovednost.

2. Stari paznik Jaka je njihov skrbnik in varuh. Čisti jim kletke, nosi jim hrano, skrbi za njihovo zdravje in vleče za ušesa paglavce, ki s kamenjem obmetavajo njegove ljubljence. Odkar stoji živalski vrt, opravlja Jaka vsa ta dela, in tudi najstarejši medvedje, ki so tu že skoraj trideset let, ne pomnijo, da bi jim kdaj strigel kdo drug.

3. To jutro je Jaka, kot po navadi, napolnil eno vedro z ribami, v drugo pa je vrgel nekaj kosov mesa in kruha, ter se napotil proti medvedjim kletkam. Krmil je po določitem redu: temu meso, onemu ribe, stari sivi medvedki pa kruh in mleko. Jaka je imel za vsakega pizjazno besedo in medvedje so zadovoljno momljali, ko jim je metal v kletke hrano.